

3. Бондар В.І. Дидактика: підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. / В.І. Бондар ; ред. Т.В. Ковтуненко. – К.: Либідь, 2005. – 264 с
4. Бондар В. І., Коханко О. Г. Дидактика: теорія і технологія її вивчення: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. спец. "Початкова освіта" / В. І. Бондар, О. Г. Коханко. - К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. - 145 с.
5. Бондар В.И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект / В.И. Бондар.– К. : Рад. шк., 1987. – 156 с.
6. Бульвінська О.І. Формування дидактичних умінь у студентів педагогічних університетів України : дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / О.І. Бульвінська. – Київ, 1998. – 185 с.
7. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень: підручник / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лозенко Анна Павлівна – доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання; кандидат педагогічних наук, доцент; НПУ імені М.П. Драгоманова.

Наукові інтереси: теорія освіти і навчання; дидактика вищої школи; сучасні технології навчання майбутніх учителів початкової школи; сучасні технології навчання дітей молодшого шкільного віку.

УДК 371.134.687

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Наталія Маноїленко

Стаття присвячена визначенню загальних підходів до розробки методики формування творчих вмінь у майбутніх учителів технологій. Визначені результати трансформовані до процесу підготовки вчителів технологій до проведення занять з виготовлення швейних виробів.

Ключові слова: творчі вміння, евристичні методи, самостійна робота, перенесення знань, композиційні рішення, швейні технології.

Постановка проблеми. Сьогоднішній спеціаліст повинен постійно вдосконалюватися у професії, бути впевнено налаштованим на певний вид професійної діяльності та здатність до швидкого оволодіння необхідними навичками і формувати вміння щодо виконання різних функцій. Відповідно належна увага має приділятися підвищенню професійної кваліфікації майбутніх учителів, їх загальної культури і соціального статусу до рівня, який відповідає запитам суспільства на сучасному етапі розвитку.

Отже, мета підготовки майбутнього вчителя технологій в університеті має розв'язувати вагомe завдання – формування творчого спеціаліста, здатного орієнтуватись в складних педагогічних ситуаціях і здатного швидко приймати правильні рішення; формувати вчителя, який володіє новітніми технологіями, в тому числі й педагогічними, здатного формувати творчу особистість учня і студента. Окрім цього важливо також враховувати специфіку професії вчителя трудового навчання, особливості якої обумовлюють необхідність формування в нього певних творчих вмінь, зокрема і художньо-естетичне сприйняття оточуючого світу.

Отже на одне з провідних місць виступає проблема формування творчих вмінь вчителів трудового навчання і технологій, проблема їх підготовки з високим творчим потенціалом.

Аналіз актуальних досліджень. В ряді публікацій і доробок відомих педагогів вказано на наявність протиріччя між необхідністю формування творчого стилю професійно-педагогічної діяльності та недосконалістю методики формування творчих вмінь у майбутніх вчителів технологій. Так аналізуючи проблеми змісту методики навчання окремого предмету [9, с.10], структуру і зміст методики індивідуалізації [3, с.17] визначають, що більшість таких методик передбачають виконання вправ, як найефективніших засобів формування вмінь в процесі навчання, що знаходить відповідне відображення в доробках [6, с.24] через формування і закріплення в студентів готових способів і прийомів. Відповідно вказані методики спрямовані на формування в майбутніх учителів технологій умінь, які мають репродуктивний характер і не дозволяють майбутньому педагогу виходити за рамки обставин, які склалися, а також не сприяють забезпеченню творчого характеру педагогічної діяльності в аспекті перебудови усталених моделей за певних умов. Отже складаються ситуації, коли сформовані таким чином моделі діяльності консервують схований потенціал активності особистості.

Разом з тим варта уваги необхідність формування в майбутніх педагогів, зокрема, вчителів і викладачів трудового навчання і технологій як репродуктивних так і творчих вмінь. Якщо сформованість репродуктивних вмінь забезпечує розв'язання фахівцем типових задач майбутньої професійної діяльності, то вирішення творчих задач, зокрема стосовно певної технологічної області, потребує сформованості творчих вмінь.

Мета статті – визначити задачі і виявити особливості розробки методики формування творчих вмінь у майбутніх учителів технологій і показати це на прикладі їх підготовки до викладання технологій виготовлення швейних виробів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток творчих здібностей майбутнього вчителя – складова частина проблеми розвитку їх мислення. Її вирішення має для суспільства глобальне економічне і соціальне значення. Методика розвитку творчих здібностей базується на розумінні закономірностей наукової творчості. Таке розуміння є узагальненням поглядів вчених і філософів на процес одержання наукових знань. На базі таких узагальнень вагомими елементами наукової творчості представляються в варіанті циклу: *узагальнення фактів – побудова моделі – визначення результатів – практична перевірка передбачуваних результатів*. Відповідно до наведеного циклу побудова процесу підготовки фахівців в аспекті формування їх творчих здібностей має охоплювати основні необхідні компоненти творчого процесу, зокрема: інтуїтивний перехід від накопиченої суми фактів, прикладів до абстрактної моделі, визначення передбачуваних результатів та їх практична реалізація. Наведений принцип циклічності для його реалізації потребує певних дій через застосування певних методів навчання, зокрема, проблемних методів, а останні потребують розробки спеціальних творчих завдань, в початкових умовах яких не наведений алгоритм їх виконання. Таким чином творчим є завдання, алгоритм виконання якого не відомий. Відповідно вирішує проблема відбору методів і форм їх реалізації, а отже виявлення творчості до виконання таких завдань.

В основу розробки методики формування творчих вмінь у майбутніх учителів технологій швейного профілю покладено здійснення творчої діяльності студентів через виконання творчих завдань і впровадження творчих ситуацій в навчальний процес. Цьому мають сприяти охоплення змістом фахових дисциплін і методик їх викладання змісту роботи закрійників, швачок тощо, відповідно до специфіки змісту їх діяльності, зокрема:

- формування творчого замислу, створення ескізу моделі швейного виробу, розробка викрою конструкції виробу, конструктивне моделювання тощо;
- формування переліку вмінь, якими має володіти спеціаліст швейного профілю для якісного виконання професійних обов'язків;
- систематичне використання у всіх видах навчальної діяльності студентів евристичних методів викладання і методів пошуку творчих шляхів вирішення завдань;
- сформованість продуктивно думаючих фахівців, здатних творчо виконувати професійні завдання через використання достатньо різноманітного спектру самостійної роботи студентів і виконання індивідуальних творчих завдань.

Вибудовування методики формування творчих вмінь в процесі підготовки вчителів технологій в плані викладання технологій швейного профілю має вирішувати і такі окремі питання:

- визначення переліку творчих вмінь;
- вибір методів формування творчих вмінь;
- розробка методичних рекомендацій до використання розробленої методики;
- прогнозування результатів реалізації розробленої методики;
- розробка засобів діагностики сформованих творчих умінь.

Формування творчих умінь має здійснюватись відповідно до вимог дидактичних принципів і специфіки змісту спеціальностей швейного профілю, а також групування таких умінь за наступними блоками: інтелектуально-евристичні, інтелектуально-логічні та комунікативно-творчі [1, с. 11]. Відповідно варті уваги такі вміння:

- формування просторового уявлення для створення силуету і об'ємної форми одягу із плоских деталей, тобто оперування образами двох і трьохмірних об'єктів;
- генерувати ідеї при розробці нових моделей і нетрадиційних конструктивних рішень при виготовленні одягу;
- аналізувати, порівнювати конструктивно композиційні рішення при виготовленні швейних виробів;
- використовувати аналогії, асоціації;
- визначати протиріччя і проблеми;
- переносити знання і вміння на інші зразки;
- систематизувати, класифікувати, виділяти головне, основне;
- переносити знання, вміння на інші ситуації.

Для діагностування рівня сформованості творчих вмінь в студентів розроблені тести і складені анкети, які сформовані на основі розробок, виконаних В.І.Андрєєвою [2, с. 4], Хорстом З. [8, с. 22], Роговим Є.І. [7, с.9], Манойленко Н.В. [5, с.4]. Також варті уваги анкети і одержання інтерв'ю до карти педагогічної оцінки і самооцінки творчих вмінь студента, анкети для визначення творчого потенціалу студента, тестові завдання.

Формування творчих вмінь у майбутніх вчителів і викладачів трудового навчання і технологій з швейного профілю здійснювались із врахуванням таких факторів: етапів навчання, дидактичної мети заняття, змісту теми, яка вивчається, індивідуальні особливості учня і студента, початковий рівень сформованості творчих умінь. Застосовувались евристичні методи навчання. За оцінкою креативного потенціалу різних дисциплін і видів діяльності встановлено, що ступінь творчості, сформованої через різні форми навчання (лекції, лабораторно-практичні заняття, самостійну роботу студентів) різна. Так в процесі самостійної роботи студенти виконували завдання в рамках модульно-рейтингової технології навчання, які складали два-чотири завдання з кожного модуля. Темі завдань розроблялись відповідно з рівнем складності творчих завдань за методикою І.М.Кириченко [4, с.15] у відповідності з виявленням зростання рівня сформованості творчих умінь.

Прогнозуванням результатів впровадження методики формування творчих умінь передбачався позитивний результат, виходячи з того, що формування творчих умінь відбувається в процесі вивчення відповідних фахових дисциплін, а наявність творчих умінь, здобутих в процесі такої діяльності допомагає студентам у вивченні інших дисциплін. Таке передбачення слідує з того, що при вивченні фахових дисциплін студенти оволодівають закономірностями творчості і прийомами розв'язання творчих задач, охоплених всіма сферами діяльності людини. В цілому передбачення ґрунтувались на тому, що рівень сформованості творчих умінь в студентів на заключному етапі впровадження методики підвищується в порівнянні з початковим рівнем.

Методичні рекомендації до використання даної методики іншими викладачами мають включати:

- загальні відомості про процес творчості і методи формування творчих умінь у майбутніх вчителів і викладачів технологій;
- методи і засоби діагностики рівня сформованості творчих умінь із врахуванням професійної спрямованості діяльності студентів;
- методику формування творчих умінь у студентів в процесі проведення різних видів занять;
- систему індивідуальних творчих завдань для самостійної роботи студентів.

При вивченні фахових дисциплін мають постійно використовуватись евристичні методи у всіх формах навчальної діяльності: на лекційних і лабораторно-практичних заняттях, при виконанні домашніх завдань і в рамках самостійної роботи. Розробка і застосування науково-обґрунтованої методики формування творчих умінь має сприяти розвитку у майбутніх вчителів і викладачів трудового навчання і технологій ініціативи, розкриття індивідуальних здібностей і трансформування їх для формування умінь.

Висновки. 1. Основи розробки методики формування творчих умінь мають ґрунтуватись на змісті вимог до особистості і діяльності вчителя технологій.

2. Методика формування творчих умінь має бути спрямована на формування важливих якостей особистості майбутнього вчителя (викладача) технологій.

3. Методика формування творчих умінь має бути адаптована для застосування в рамках фахових дисциплін, які мають вагомий творчий потенціал.

4. В основі формування творчих умінь студентів вагоме місце відведене самостійній роботі, виконанню індивідуальних творчих завдань, а також іншим методам, застосованих на лекційних і лабораторно-практичних заняттях.

5. Розроблена методика дозволяє реалізувати диференціацію навчання за умов, коли при поділі студентів на підгрупи врахований їхній творчий потенціал.

6. Для здійснення моніторингу сформованості творчих умінь на різних етапах необхідна наявність набору стандартних засобів діагностики.

Перспективним є охоплення розробленою методикою засобів комп'ютерної діагностики творчих умінь, удосконаленої системи індивідуальних творчих завдань, урізноманітнених методів і методичних прийомів формування творчих умінь, адаптації методики до умов педагогічних закладів, а також екстраполяції на викладання споріднених навчальних дисциплін.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности: Основы педагогики творчества. – Изд-во Казанского университета, 1988. – 238 с.
2. Андреев В.И. Проверь себя. Десять тестов оценки интеллигентности, конкурентоспособности и творческого потенциала личности. – М.: Народное образование, 1994. – 64 с.
3. Дев'ятьярова Т.А. Індивідуалізація методичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Українська інженерно-педагогічна академія. – Харків, 2001. – 325 с.
4. Кириченко О.М. Особенности разработки методики формирования творческих умений у будущих инженером-педагогов швейного профиля / Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Збірник наукових праць. Випуск 6. – Харків, УІПА, 2004. – 255 с. – С. 201-206.
5. Манойленко Н.В. Моніторинг фахової компетентності майбутніх учителів технологій. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: випуск IV/ - Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2010. – 310 с.

6. Моделирование педагогических ситуаций / Под ред. Ю.Н.Куллюткина, Г.С.Сухобской. – М.: Педагогика, 1981. – 119 с.
7. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании: Учебное пособие. – М.: ВЛАДОС, 1996. – 528 с.
8. Хорст З. Тестирование личности. Пер. с нем. – М.: Изд-во «Немедж», 1997. – 110 с.
9. Энциклопедия профессионального образования в 3-х томах / Под ред. С.Я.Батышева. – М.: АПО, 1999. – Т.2: М-П. – 440 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Манойленко Наталія Володимирівна – старший викладач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук, Кіровоградського державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: методика навчання технологій.

УДК 378.016

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Оксана Марущак, Володимир Король, Дмитро Луп'як

У статті розглянуто основні завдання, специфічні для освітньої галузі «Технології». На основі аналізу знань і умінь, якими необхідно оволодіти майбутньому вчителю технологій для здійснення професійної діяльності, і визначених завдань виокремлено складові його професійної компетентності; сформульовано педагогічні умови процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: учитель технологій, професійна компетентність, складові професійної компетентності, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Формування професійної компетентності вчителя технологій розглядається нині як невід'ємна складова реформи системи вищої педагогічної освіти в цілому, основна мета якої передбачає підготовку технічно і технологічно освіченого фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формування необхідних знань, умінь і навичок технічного характеру та формування основних компонентів інформаційної культури [1, с. 3]. У зв'язку з цим гостро постає проблема підготовки професійно компетентних педагогів, формування яких відбувається впродовж усього навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах.

Формування і розвиток професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, а також соціально значущих якостей у майбутніх учителів технологій в умовах реально наближених до виробничих, відбувається в результаті інтеграції двох видів діяльності: навчальної та виробничої. Кожен окремо, ці два види діяльності сприяють досягненню різних цілей за допомогою вирішення певного спектру завдань [3, с. 8]. Так, провідною метою навчальної діяльності у виші є формування знань, умінь і навичок, розвитку позитивних якостей особистості. Метою виробничої діяльності є розробка, виготовлення і реалізація продукції. Водночас за умов інтеграції навчальної та виробничої діяльності виникає низка труднощів. Виробнича діяльність фахівця відрізняється від навчально-виробничої діяльності майбутнього вчителя технологій. Виробнича діяльність характеризується суспільно значущим результатом праці, а навчально-виробнича діяльність спрямована на формування знань, умінь і навичок виробничого характеру, розвиток пізнавальної і творчої активності суб'єктів навчального процесу, результат діяльності яких не завжди є суспільно значущим.

Цілі і завдання вищої професійної освіти передбачають максимальну реалізацію змісту, умов і способів діяльності студентів у професійній підготовці. Інтеграція освітнього процесу і майбутньої професійної діяльності вимагає цілеспрямовано, всіма елементами освітнього процесу, задавати систему переходів від навчальної до професійної діяльності [1, с. 2-3]. Нині саме компетентнісний підхід є тим пріоритетним напрямом, який орієнтує на навчання, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і розвиток індивідуальності.

Аналіз актуальних досліджень. Фундаментальні положення і практичні рекомендації з питань технологічної та професійної освіти розкриті у працях В. Андріяшина, А. Вихруша, В. Гусєва, М. Деліка, А. Дьоміна, В. Качнева, М. Корця, Г. Левченка, Д. Лазаренка, В. Мадзігона, В. Сидоренка, А. Стахурського, В. Стешенка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського, В. Харламенка, М. Ховрича та ін. Різним питаннями змісту та методики підготовки вчителів технологій присвячено дослідження Ю. Белової, В. Борисова, В. Буринського, В. Васенка, Л. Козачок, М. Корця, Д. Лазаренка, В. Назаренка, Б. Прокоповича, Д. Рудика, Б. Сіменача, В. Харламенко, М. Ховрича та ін.

Водночас проблема фахової підготовки вчителів технологій ще остаточно не розв'язана. Зокрема, залишається актуальною проблема формування професійної компетентності майбутнього вчителя технологій.